

УДК 159.9:614.8:355.01

Любов Іванівна Юрченко, д. філ. н, проф., ст. викл. каф. (ORCID 0000-0003-4957-338X)

Тетяна Дмитрівна Чубіна, д. іст. наук, проф., зав. каф.

заслужений працівник освіти (ORCID 0000-0002-9383-3604)

Михайло Іванович Харламов, д. іст. н., проф., проф. каф. (ORCID 0000-0002-5289-0290)

Людмила Олександрівна Гонтаренко, канд. психол. н., доц., доц. каф.

(ORCID 0000-0001-6993-5494)

Національний університет цивільного захисту України

АНАЛІТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ КУРСАНТСЬКОГО КОНТИНГЕНТУ РЯТУВАЛЬНИКІВ У КОНТЕКСТІ ВІЙНИ

Формування соціально-психологічного світогляду відповідно до сьогодення ускладнюється існуючими стереотипам традиційних моделей взаємодії, за рахунок старих комунікаційних ресурсів.

Методологія дослідження включає: теоретичні та емпіричні дослідження причинної зумовленості психічних явищ, їхня необхідність, упорядкованість; ступеню максимального наближення об'єктивних образів до об'єктів, що відображають дійсність; відповідності реакцій силі й частоті зовнішніх подразників; здатності змінювати поведінку залежно від зміни життєвих ситуацій.

У ході опитування з'ясувалось, що «соціальна підтримка» є вагомим компенсатором для негативних чинників. Була визначена «точка зламу», тобто за яких умов клімат у групі стає критичним

Підтверджена гіпотеза про те, що у воєнний час внутрішні конфлікти сприймаються гостріше через загальну психологічну виснаженість. В цьому контексті аналіз однозначно показав: найбільше впливає на соціально-психологічний клімат у групі взаємопідтримка та довіра в колективі, у меншій мірі – наявність або відсутність вільного часу та соціально-психологічна взаємодія з викладачами та курсовими офіцерами. Чинниками зниження напруги є послідовність факторів: наявність вільного часу, проведення організованого відпочинку із однокласниками, можливість комунікації з близькими. Погіршує соціально-психологічний клімат відсутність або нестача вільного часу та вільного простору.

Перспективними шляхами комунікації та моделей управління виявились демократичний спосіб управління, партнерський стиль спілкування з викладачами та керівним складом. Установлено факт доступної форми соціально-психологічної підтримки, за ранжиром: спілкування із друзями та рідними, індивідуальні консультації психолога та групові тренінги соціально-психологічної підтримки.

Ключові слова: соціально-психологічний клімат, спілкування, психічні явища, курсантський контингент, контекст війни.

Вступ. Сьогодні вже не викликає сумніву, що одним із найважливіших напрямів подолання стресовості, екстремальності соціальної напруги, що забезпечує сталий соціально-політичний стан держави, у світовій практиці є стабілізація психологічної рівноваги соціуму. В зв'язку з цим у

роботі проведено дослідження рівня соціально-психологічного клімату курсантського контингенту. Інтерпретуючи результати дослідження, було показано та проаналізовано основні фактори, завдяки яким формується даний соціальний феномен. Психологічна ситуація

часто розуміється дослідниками як такий соціальний інститут, який здатний забезпечити високий інтелектуальний та освітній рівень становлення колективу та його життєдіяльнісних та комунікаційних характеристик.

Важливість розв'язання даної проблеми значно підсилюється тими фактами, що за умов війни, а тим більше у стані соціальної нестабільності в Україні особливого значення набуває зв'язок професійної освіти курсантів із психологічним кліматом в їхніх осередках життєдіяльності.

Основні цілі та задачі дослідження полягають у наступному:

- аналіз теоретичних основ оптимізації соціально-психологічного клімату в курсантському колективі;
- дослідження впливу природжених особливостей психіки, особливостей психічного коду об'єкта дослідження;
- вивчення дії набутих в процесі життєдіяльності колективу особливостей психіки об'єктів.

Для досягнення цілей виконано ряд необхідних завдань:

- досліджено сингулярність станів, викликаних надмірною психофізіологічною активністю,
- проаналізовано функція ситуацій, пов'язаних зі зниженою психічною активністю;
- організовано оздоровчий соціально-психологічний тренінг для відновлення психосоматичної гармонії в курсантських колективах.

Наукова новизна полягає в тому, що в ході проведеного наукового дослідження автори постійно долали феномен застарілих поглядів на формування соціально-психологічного клімату здобувачів освіти у мирний час. Формування

соціально-психологічного світогляду відповідно до сьогодення ускладнюється існуючими стереотипами. Традиційна модель взаємодії, забезпечення відтворювання зв'язків за рахунок старих комунікаційних ресурсів – надто живуча і її переборення є надзвичайно складною справою.

Методологія дослідження включає наступні рівні та напрями.

- теоретичні та емпіричні дослідження причинної зумовленості психічних явищ, їхня необхідність, упорядкованість;

- визначення ступеню максимального наближення об'єктивних образів до об'єктів, що відображають дійсність;

- дослідження відповідності реакцій (як фізичних, так і психічних та духовних) силі й частоті зовнішніх подразників;

- вивчення здатності змінювати поведінку залежно від зміни життєвих ситуацій та адекватності реакцій на соціальне середовище.

Огляд літератури. У науковому полі психології надзвичайно жваво обговорюються питання дослідження психологічного клімату в умовах війни. Дослідження показують: зростання тривожності, конфліктність і напруження у групах, потребу в психологічній підтримці [1, с. 10-14; 2, с. 149].

Сучасні дослідження демонструють, що курсантські підрозділи характеризуються високою інтенсивністю соціально-психологічних процесів, оскільки поєднують: навчальну діяльність, військову дисципліну, групову взаємозалежність [3, с.47; 4, с.75].

Емпіричні дослідження соціально-психологічного клімату курсантів (зокрема прикордонників)

показують, що його рівень визначається згуртованістю, якістю комунікації та ефективністю взаємодії в групі [5, с.241-242; 6, с, 236-238]. Повномасштабна війна суттєво трансформувала умови підготовки курсантів, посиливши рівень стресу, тривожність, психологічне навантаження.

Окремі роботи підкреслюють роль резильєнтності, значення особистісного зростання, важливість підтримуючого середовища [7, с. 64; 8, с. 264].

Також зазначається, що в умовах воєнного стану необхідно створювати системи розвитку психологічної стійкості, включаючи тренінги емоційної компетентності та групової взаємодії. Так як у контексті війни психологічний клімат виконує функції ресурсу підтримки психічного здоров'я, фактора згуртованості, механізму зниження стресу [9, с. 85-87; 10, с. 216].

Історичні та сучасні дослідження морально-психологічного забезпечення рятувальних підрозділів підкреслюють, що ефективна взаємодія, довіра та командна підтримка є необхідними умовами успішної діяльності в екстремальних ситуаціях [11, с. 254-256].

Аналіз літератури дозволяє виокремити низку невирішених питань, які залишились поза увагою дослідників. Зокрема, недостатня кількість досліджень саме курсантів-рятувальників (більшість – військові або психологи); обмежена кількість комплексних аналітичних моделей психологічного клімату в умовах війни; недостатнє вивчення динаміки клімату протягом навчання.

Матеріали та методи. Експеримент був розроблений і

проведений на базі Національного університету цивільного захисту України (м. Черкаси). Всього було експериментально досліджено 15 груп здобувачів (статистична вибірка 300 осіб).

Перший етап дослідження передбачав бесіди, інтерв'ю, круглі столи, оздоровчих соціально-психологічних тренінгів з метою теоретичних досліджень причинної зумовленості психічних явищ, їхньої необхідності, упорядкованості. Передбачалася підготовка повідомлень, тез доповідей щодо ступеню максимального наближення об'єктивних образів до об'єктів, що відображають дійсність. Головний акцент необхідно було зробити на відповідності реакцій (як фізичних, так і психічних та духовних) силі й частоті зовнішніх подразників.

Цінність повідомлень полягала в зібраних конкретних фактах. Круглий стіл передбачав також проведення вікторин на виявлення певних знань у галузі психологічних особливостей міжособистісної комунікації. Особливий інтерес викликали питання, пов'язані зі здатністю змінювати поведінку залежно від зміни життєвих ситуацій та адекватності реакцій на соціальне середовище

Наступним етапом для з'ясування соціально-психологічного клімату курсантського та студентського контингенту на тлі війни було проведено анкетування, що базувалося на цільовій вибірці.

Оскільки дослідження направлено на конкретну соціальну групу (здобувачів освіти), така вибірка є якісно показовою щодо цілей дослідження і не була статистично репрезентованою по відношенню до генеральної сукупності. Для

діагностики стресорів та чинників стабілізації використано матрицю «Вплив – Чутливість» .

«соціальна підтримка» є достатнім компенсатором для негативних чинників (рисунок 1).

Результати та Обговорення. У ході опитування з'ясувалось, що

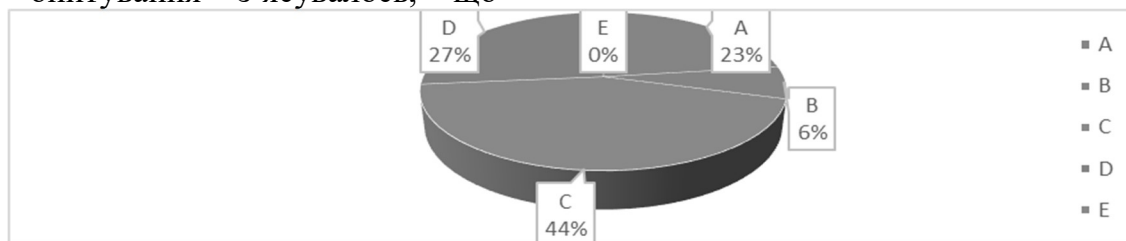


Рис. 1. Що найбільше впливає на соціально-психологічний клімат у групі здобувачів вищої освіти?

- Примітка: а) соціально-психологічна взаємодія з викладачами та курсовими офіцерами;
 в) якість викладання та рівень технологічного забезпечення занять;
 с) взаємопідтримка та довіра в колективі;
 д) наявність або відсутність вільного часу;
 е) написати свій варіант.

Виходячи з даної ситуації, була визначена «точка зламу» , тобто за яких

умов клімат у групі стає критичним. Критичні умови – біля 52 %. (рис. 2, 3)

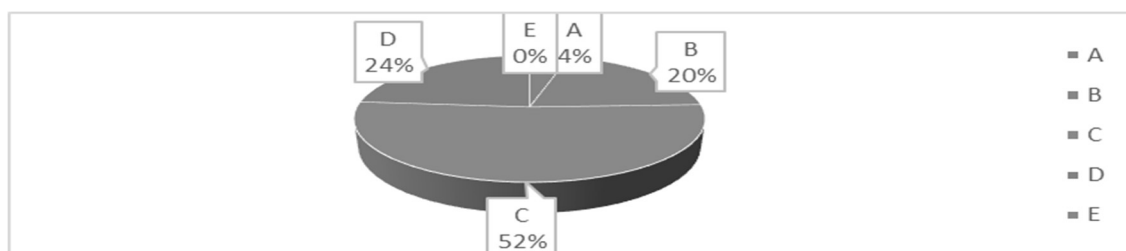


Рис. 2. Який із чинників є найважливішим для зниження соціально-психологічної напруги під час воєнного стану?

- Примітка: а) доступ до освітніх ресурсів;
 б) можливість комунікації з близькими;
 с) наявність вільного часу;
 д) проведення організованого відпочинку із одногрупниками;
 е) написати свій варіант.

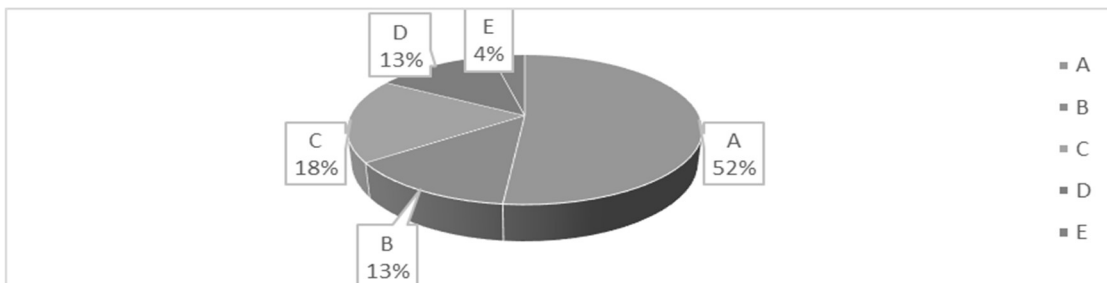


Рис. 3. Що може в більшій мірі погіршити соціально-психологічний клімат у курсантсько-студентському середовищі?

- Примітка: а) відсутність або нестача вільного часу та вільного простору;
 б) замовчування труднощів у спілкуванні та навчанні;
 с) наявність неформальних та нестатутних відносин всередині колективу, «дівіщини»;
 д) надмірний соціально-психологічний тиск з боку викладачів та курсових офіцерів;
 е) написати свій варіант.

Наша гіпотеза про те, що у воєнний час внутрішні конфлікти сприймаються гостріше через загальну психологічну виснаженість таким чином підтверджується.

В даному аспекті аналіз однозначно показав:

-найбільше впливає на соціально-психологічний клімат у групі взаємопідтримка та довіра в колективі, менши - наявність або відсутність вільного часу та соціально-психологічна взаємодія з викладачами та курсовими офіцерами (рисунок 1)

-чинниками зниження соціально-психологічної напруги є наявність вільного часу, менше проведення організованого відпочинку із одногрупниками, можливість комунікації з близькими (рисунок 2).

- погіршує соціально-психологічний клімат: відсутність або нестача вільного часу та вільного простору (рисунок 3).

Щодо ліміту компенсації: Аналіз свідчить, що підтримка є дієвою лише до певного моменту. Якщо рівень зовнішнього стресу (діаграма 1) переходить у фазу хронічної травми, соціальні зв'язки починають виснажуватися, оскільки «донори»

підтримки (друзі, рідні) самі потребують ресурсу.

Для збереження цілісності освітнього процесу необхідно зосередитися не на усуненні зовнішніх стресорів (що неможливо), а на мінімізації приводів для внутрішніх конфліктів та зміцненні мережі горизонтальної підтримки в групі.

У мирний час мікроконфлікти (непорозуміння щодо графіку, розподілу завдань) нівелювалися за рахунок загального запасу емоційної стійкості. В умовах війни поріг толерантності значно знизився. Когнітивна втома призводить до того, що будь-який деструктив у групі стає «тригером», який викликає непропорційно сильну реакцію. Конфлікт у групі стає проєкцією загального стресу, де одногрупник стає безпечним об'єктом для виплеску накопиченої агресії чи розпачу.

А ось як вбачають здобувачі найбільш перспективні шляхи комунікації та моделей управління конфліктами. Тут нами ставилась наступна гіпотеза. Запит на демократичний стиль є формою захисної реакції студента на авторитарність воєнного середовища (рисунок 4).

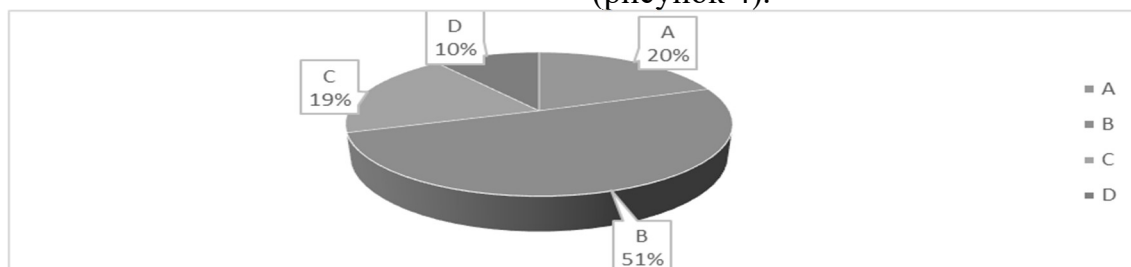


Рис. 4. Який на вашу думку стиль спілкування викладача найбільш сприяє зниженню соціально-психологічної тривожності курсантів та студентів?

- Примітка: а) авторитарний;
 б) демократичний та партнерський;
 в) байдужий;
 г) надмірно формальний.

І якщо студенти обирають «відверту розмову» замість «адміністративних

санкцій», це свідчить про зрілість колективу (рисунок 5).

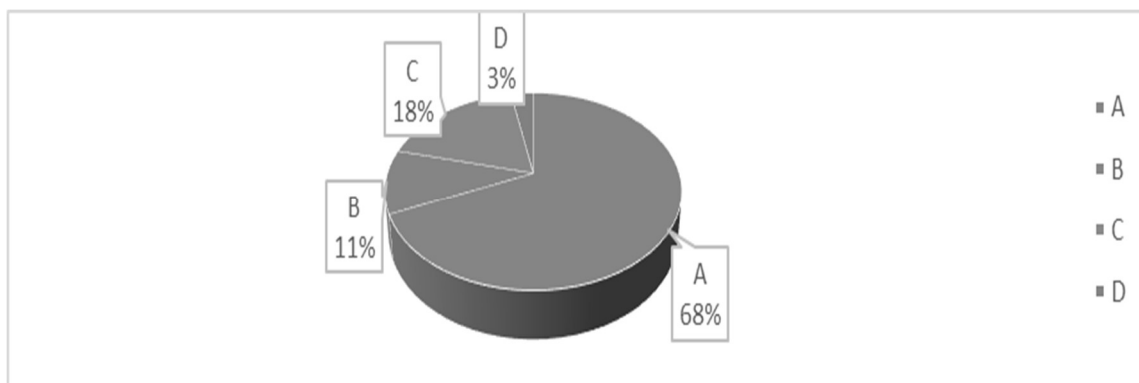


Рис. 5. Що більше знижує рівень конфліктності в групі здобувачів вищої освіти?

Примітка: а) відвертість і взаємна повага;
 в) виконання статутних вимог і правил;
 с) однаковий рівень соціального становища та фінансового забезпечення здобувачів вищої освіти;
 д) написати свій варіант.

За даними анкетування обрано: стиль спілкування викладача – демократичний та партнерський найбільш сприяє зниженню соціально-психологічної тривожності курсантів та студентів (рисунок 4); а знижує рівень конфліктності (рисунок 5) – відвертість і взаємна повага.

В умовах війни студент відчуває певну втрату контролю над власним життям (загрози життю, невизначеність майбутнього). Авторитарність викладача сприймається як ще один елемент зовнішньої агресії.

А демократичний стиль викладання дає студенту відчуття суб'єктності. Коли з ним радяться, обговорюють графік або формат завдань, він відчуває, що хоча б у межах навчання він на щось впливає. Це повертає відчуття власної гідності та знижує рівень загальної тривоги.

Далі, здобувачі розуміють, що покарання одного члена групи не вирішує проблему, а лише посилює стрес. Вибір медіації свідчить про те, що група цінує внутрішню єдність більше, ніж формальні правила.

Медіація під час війни працює як терапевтичний інструмент. Вона дозволяє легалізувати емоції, які призвели до конфлікту.

Отже, перехід до демократичної моделі спілкування в умовах війни – це не «слабкість» викладача, а стратегічний інструмент управління ресурсом групи. Це дозволяє зберегти працездатність колективу там, де наказ і примус лише викликають апатію або саботаж.

Наступним кроком дослідження було дослідження суб'єктності та ролі самоврядування із оцінкою функціональної залученості. В ході визначення потенціалу самоорганізації молоді гіпотетично передбачалось, що здобувачі часто сприймають самоврядування як «декоративний» орган, якщо воно не задіяне у вирішенні реальних криз.

На запитання, якою на вашу думку є роль курсантського та студентського самоврядування у формуванні позитивного соціально-психологічного клімату була

отримана відповідь «значна» (рисунк б).

Оцінюючи функціональну залученість, ми спостерігаємо зміну парадигми діяльності самоврядування. Якщо в мирний час самоврядування асоціювалося з дозволяям, то зараз його функціонал

пройшов тест на критичну необхідність. Справжня суб'єктність з'являється там, де курсантське самоврядування стає адвокатом здобувача перед адміністрацією (наприклад, домагається гнучких дедлайнів або поліпшення умов

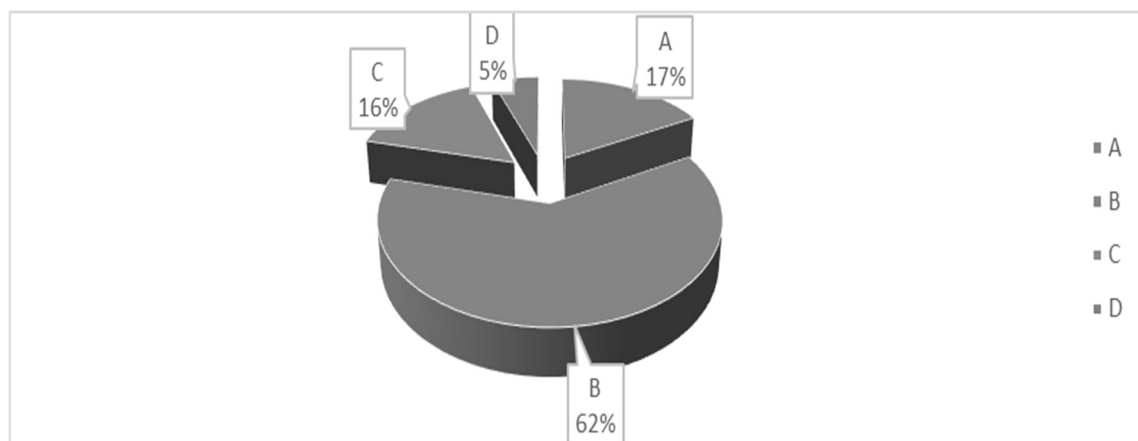


Рис. 6. Якою на вашу думку є роль курсантського та студентського самоврядування у формуванні позитивного соціально-психологічного клімату?

Примітка: а) вкрай важлива;
 б) значна;
 с) не значна;
 д) відсутня.

в укриттях). Якщо питання діаграми б демонструє низьку оцінку залученості, це сигнал, що самоврядування застрягло в «мирних» методах роботи. Коли органи самоврядування організують неформальні зустрічі для обговорення стресу, вони виконують функцію «першої психологічної допомоги», що значно цінніше за будь-які офіційні заходи.

Щодо оцінки арсеналу психологічної стійкості, то використовувались традиційні стратегії подолання стресу із врахуванням «рецептів виживання». В ході дослідження виявлено, що курсанти частіше обирають фізичні практики

(спорт), тоді як студенти – інтелектуальні чи творчі (арт-терапія).

Вибір спорту зумовлений військовою дисципліною та необхідністю скидання адреналіну через тіло. Для курсанта фізична активність - це найбільш зрозумілий та легальний спосіб каналізації агресії та тривоги.

Студенти частіше шукають вихід у рефлексії. Творчість (арт-терапія) або занурення в навчання стають способом «втечі» в альтернативну реальність, де вони мають контроль над процесом (на відміну від зовнішнього світу).

Хоча слід зазначити, що останнім часом межа розмивається: курсанти дедалі частіше звертаються

до стратегій «цифрового детоксу». Але детальні інтерпретації цього протиріччя в роботі не встановлювались.

Встановлено, що заходи які найбільше сприяють формуванню емоційної стійкості – це проведення часу із родиною, наступне –

проведення часу із друзями та регулярні спортивні активності (рисунок 7). Найбільш ефективні практики для зняття стресу: спілкування з друзями та рідними, менше (майже рівні) емоційна підтримка друзів та батьків (рисунок 8).

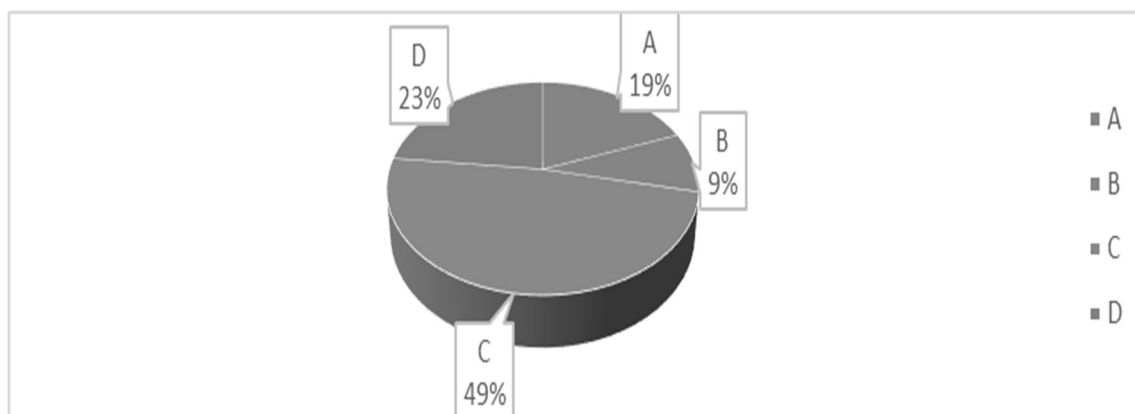


Рис. 7. Який із заходів найбільше сприяє формуванню емоційної соціально-психологічної стійкості здобувачів вищої освіти?

Примітка: а) регулярні спортивні активності;
 б) регулярні творчі активності;
 с) проведення часу із родиною;
 д) проведення часу із друзями.

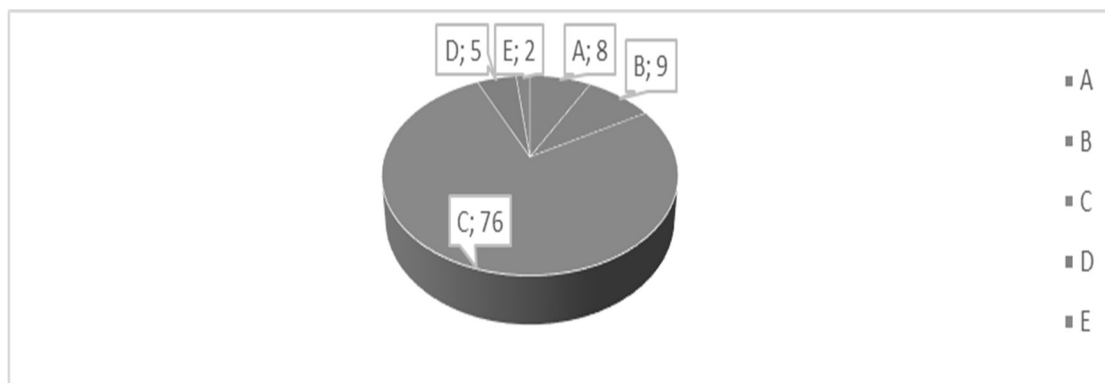


Рис. 8. Які соціально-психологічні практики є ефективними для зняття стресу у курсантів?

Примітка а) індивідуальна медитація та дихальні вправи;
 б) арт-терапія;
 с) спілкування з друзями та рідними;
 д) групова медитація та дихальні вправи;
 е) написати свій варіант.

Запитання про адаптацію до війни та онлайн-дистанції показали наступне. Більше сприяє згуртованості – взаємопідтримка та

довіра в колективі та нульовий вплив он-лайн заходів (рисунок 9).

Вектор «солідарності»: спільний досвід переживання війни

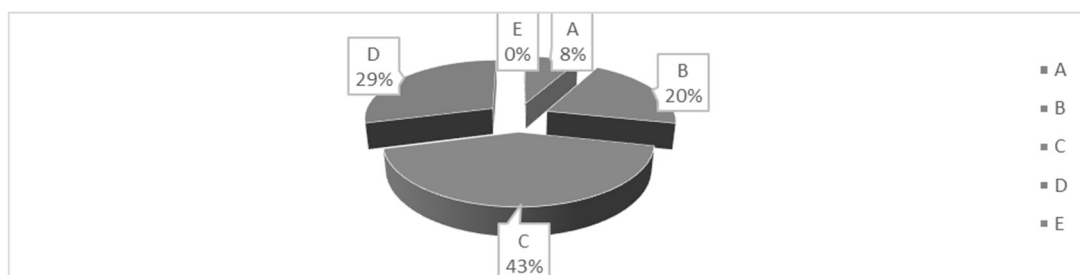


Рис. 9. Що більше сприяє згуртованості курсантського та студентського колективу у кризових умовах?

Примітка: а) спільна участь у волонтерських чи соціальних ініціативах;

б) спільне навчання та підготовка до занять;

в) взаємопідтримка та довіра в колективі;

г) проведення спільних спортивних змагань;

д) написати свій варіант (зокрема он-лайн заходи).

(тривоги, блекауті пережиті разом у стінах університету) створює надпотужний емоційний зв'язок. Фраза «як ви там?» у безпосередньому спілкуванні курсантів груповому чаті після обстрілу важить більше, ніж роки спільного навчання в мирний час.

Отже, найціннішим видом підтримки для курсанта сьогодні є соціальна екосистема. Університет має стати «місцем безпеки та близькості». Емоційна підтримка друзів та батьків (рисунок 1, 2, 3) разом із демократичним стилем викладача (рис. 4,5) та реальною дією самоврядування (рисунок 6) створюють той самий арсенал стійкості (рис 7, 8), який дозволяє адаптуватися до будь-якої дистанції (рисунок 9).

Висновки. Аналіз очікуваного результату дослідження підтверджує: безпека є первинною. Покращення морально-психологічного клімату неможливе без забезпечення фізичної безпеки (сховища, енергонезалежність). Лише після закриття базової потреби в безпеці студенти стають відкритими до академічної та творчої самореалізації.

Варто змістити акцент з суто контролю успішності на фасилітацію

соціальних зв'язків. Чим більше студент відчуватиме себе частиною спільноти (де викладач – наставник, а одногрупник – друг), тим вищою буде його стійкість та результативність навчання.

Для курсантів у стані війни першочерговим є мікроклімат у найближчому оточенні.

Чому друзі? Студенти перебувають в одному контексті: спільні тривоги, спільні проблеми з навчанням, однакове бачення майбутнього. Друзі – це ті, з ким можна бути «на одній хвилині» без пояснень. Це дає відчуття солідарності.

Чому батьки? Це базова потреба в безпеці. Підтримка сім'ї під час війни стає «фундаментом», який дозволяє психіці не вигоріти. Якщо вдома є розуміння, студент легше переносить навантаження в університеті.

Рекомендації: необхідно перетворити «підтримку від друзів» (яка є найціннішою) на офіційний інструмент – через розвиток менторства та студентських хабів. Це дозволить закладу стати частиною тієї системи, якій студенти довіряють найбільше

Перспективними напрямами подальших досліджень є розробка аналітичних моделей оцінки клімату, впровадження психокорекційних програм та вивчення довготривалих ефектів війни на професійне становлення майбутніх рятувальників.

Література

1. Психологія військового лідерства: навчальний посібник / І. Бурлакова та ін. Житомир : Житомирська політехніка, 2023. 159 с.
2. Шульга А., Ромазанов Р., Савчук І. Аналіз психологічного клімату в колективах закладів охорони здоров'я (на прикладі закладів охорони здоров'я м. Миколаєва). Державне управління та регіональний розвиток. 2025. № 27. С. 148–179. <https://doi.org/10.34132/pard.2025.27.07>
3. Водянка Л., Кобеля З. Особливості формування та удосконалення соціально-психологічного клімату у підприємницьких структурах. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 5. С. 60–65. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.5.60>
4. Кириченко Р. Технології формування сприятливого соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : збірник матеріалів Міжнародної наукової інтернет-конференції. Вип. 59. Переяслав : ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди», 2020. С. 263–267.
5. Психологія управління : навчальний посібник / укл. В. Ягоднікова. Одеса : видавець Букаєв В.В., 2022. 141 с.
6. Ільїна Ю., Петрова А. Вивчення деяких критеріїв психологічної сумісності членів військового колективу як умови їх психологічної безпеки. Актуальні аспекти психологічного забезпечення професійної діяльності Сил безпеки та оборони України : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 1 грудня 2020 р. С. 74–77.
7. Мілорадова Н. Програма адаптації курсантів-першокурсників до умов освітньо-професійного середовища ЗВО зі специфічними умовами навчання. Особистість, суспільство, закон : тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. С.П. Бочарової, м. Харків, 24 квітня 2020 р. С. 241–244.
8. Селюкова Т., Лозова Є. Детермінанти психологічного клімату в курсантському колективі. Особистість, суспільство, закон : тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора С.П. Бочарової, м. Харків, 24 квітня 2020 р. С. 235–238.
9. Sobko V., Lazorenko O. Soroka A., Kupriyenko D., Zabolotnyi S., Baratiuk V., Palamarchuk Y., Adamchuk O. Analysis of the Results of the Experiment on Practical Training of Border Guard Cadets in a Higher Education Institution. Revista Românească pentru Educație Multidimensională. 2025. Vol. 17. Issue 3. P. 84–109. <https://doi.org/10.18662/rrem/17.3/1014>
10. Кириченко Р., Карячка Д., Тименко Д. Дослідження соціально-психологічного клімату в колективі. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м.

Переяслав, 30 листопада 2023 р. Вип. 99. Переяслав : Університет Григорія Сковороди, 2023. С. 215–219.

11. Lazorenko O., Bloschchynskiy I., Kryvyi I, Martyniuk O., Martyniuk V., Polishchuk V., Misheniuk R., Andrushko V. Complex Practical Exercises as an Innovative Form of

Teaching Military Special Disciplines for Future Bachelors of the State Border Security: Interdisciplinary Link. Revista Românească pentru Educație Multidimensională. 2022. Vol. 14. Issue 3. P. 250–269. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.3/608>

*Liubov Yurchenko, Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Senior Lecturer at the Department*

*Tetyana Chubina, Doctor of Historical Sciences, Professor,
Head of the Department, Honored Worker of Education*

*Mykhailo Kharlamov, Doctor of Historical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Social and Humanities Disciplines,*

*Liudmyla Hontarenko, Ph.D in Psychological, Associate Professor,
Associate Professor at the Department*

National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy (Ukraine)

ANALYTICAL STUDY OF THE PSYCHOLOGICAL CLIMATE OF THE CADET CONTINGENT OF RESCUERS IN THE CONTEXT OF WAR

Abstract. The formation of a socio-psychological worldview in line with present-day realities is complicated by existing stereotypes of traditional models of interaction, reinforced by outdated communication resources.

The research methodology includes theoretical and empirical studies of the causal determination of mental phenomena, their necessity and orderliness; the degree of maximum approximation of objective images to the objects that reflect reality; the correspondence of reactions to the strength and frequency of external stimuli; and the ability to change behavior depending on changes in life situations.

The survey revealed that “social support” is a significant compensator for negative factors. A “breaking point” was identified, that is, the conditions under which the group climate becomes critical.

The hypothesis was confirmed that during wartime, internal conflicts are perceived more acutely due to general psychological exhaustion. In this context, the analysis clearly showed that the greatest influence on the socio-psychological climate in a group is exerted by mutual support and trust within the collective; to a lesser extent, by the presence or absence of free time and socio-psychological interaction with teachers and course officers. Factors that reduce tension include a sequence of conditions: the availability of free time, participation in organized leisure activities with fellow students, and the opportunity to communicate with close ones. The absence or lack of free time and personal space worsens the socio-psychological climate.

Promising communication pathways and management models were identified as a democratic style of governance and a partnership-based communication style with teachers and leadership. The availability of forms of socio-psychological support was established and ranked as follows: communication with friends and relatives, individual consultations with a psychologist, and group trainings for socio-psychological support.

Keywords: socio-psychological climate, communication, mental phenomena, cadet contingent, wartime context.

References

1. Burlakova, I., et al. (2023). *Psykholohiia viiskovoho liderstva* [Psychology of military leadership]. Zhytomyr: Zhytomyrska politekhnikha. [in Ukrainian].
2. Shulha, A., Romazanov, R., & Savchuk, I. (2025). *Analiz psykholohichnoho klimatu v kolektyvakh zakladiv okhorony zdorovia (na prykladi zakladiv okhorony zdorovia m. Mykolaieva)* [Analysis of the psychological climate in healthcare institution teams (on the example of healthcare institutions of Mykolaiv)]. *Derzhavne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok*, 27, 148–179. <https://doi.org/10.34132/pard2025.27.07> [in Ukrainian].
3. Vodianka, L., & Kobelia, Z. (2023). *Osoblyvosti formuvannia ta udoskonalennia sotsialno-psykholohichnoho klimatu u pidpriemnytskykh strukturakh* [Features of formation and improvement of the socio-psychological climate in entrepreneurial structures]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 5, 60–65. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.5.60> [in Ukrainian].
4. Kyrychenko, R. (2020). *Tekhnologii formuvannia spryiatlyvoho sotsialno-psykholohichnoho klimatu v pedahohichnomu kolektyvi* [Technologies for creating a favorable socio-psychological climate in a teaching staff]. In *Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii* (Vol. 59, pp. 263–267). Pereiaslav: DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi DPU im. H. Skovorody». [in Ukrainian].
5. Yahodnikova, V. (Ed.). (2022). *Psykholohiia upravlinnia* [Psychology of management]. Odesa: Vydavets Bukaiev V. V. [in Ukrainian].
6. Ilina, Yu., & Petrova, A. (2020). *Vyvchennia deiakykh kryteriiv psykholohichnoi sumisnosti chleniv viiskovoho kolektyvu yak umovy yikh psykholohichnoi bezpeky* [Study of some criteria of psychological compatibility of military team members as a condition for their psychological safety]. In *Aktualni aspekty psykholohichnoho zabezpechennia profesiinnoi diialnosti Syl bezpeky ta oborony Ukrainy* (pp. 74–77). Kharkiv. [in Ukrainian].
7. Miloradova, N. (2020). *Prohrama adaptatsii kursantiv-pershokursnykiv do umov osvitno-profesiinoho seredovyscha ZVO zi spetsyfichnymy umovamy navchannia* [Program for adaptation of first-year cadets to the educational and professional environment of higher education institutions with specific learning conditions]. In *Osobystist, suspilstvo, zakon* (pp. 241–244). Kharkiv. [in Ukrainian].
8. Seliukova, T., & Lozova, Ye. (2020). *Determinanty psykholohichnoho klimatu v kursantskomu kolektyvi* [Determinants of psychological climate in a cadet collective]. In *Osobystist, suspilstvo, zakon* (pp. 235–238). Kharkiv. [in Ukrainian].
9. Sobko, V., Lazorenko, O., Soroka, A., Kupriyenko, D., Zabolotnyi, S., Baratiuk, V., Palamarchuk, Y., & Adamchuk, O. (2025). *Analysis of the results of the experiment on practical training of border guard cadets in a higher education institution* [Analiz rezultativ eksperymentu shchodo praktychnoi pidhotovky kursantiv-prykordonnykiv u zakladi vyshchoi osvity]. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 17(3), 84–109.

<https://doi.org/10.18662/rrem/17.3/1014>
[in English].

10. Kyrychenko, R., Kariachka, D., & Tymenko, D. (2023). Doslidzhennia sotsialno-psykholohichnoho klimatu v kolektyvi [Study of the socio-psychological climate in a team]. In *Tendantsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii* (Vol. 99, pp. 215–219). Pereiaslav: Universytet Hryhoriia Skovorody. [in Ukrainian].

11. Lazorenko, O., Ivan Bloschynskyi, Kryvyi, I., Martyniuk, O., Martyniuk, V., Polishchuk, V., Misheniuk, R., & Andrushko, V. (2022). Complex practical exercises as an

innovative form of teaching military special disciplines for future bachelors of the state border security: Interdisciplinary link [Kompleksni praktychni vpravy yak innovatsiina forma vykladannia viiskovykh spetsialnykh dystsyplin maibutnim bakalavram bezpeky derzhavnoho kordonu: mizhdystsyplinarnyi zviazok]. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 14(3), 250–269. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.3/608> [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 29.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.05.2026